

15 سپتمبر 2020

داکتر سید عبدالله کاظم

شاه امان الله غازی و برنامه های انکشاف معارف درکشور

(به مناسبت صد و یکمین سالگرد استرداد استقلال کشور)

بخش سیزدهم

تأسیس مکاتب دخترانه و مشکلات آن:

طرزی: "زنان نیمه از پیکره مردان اند":

طرزی تلاش کرد به مردم واضح سازد که علوم جدیده مخالف اسلام نیست. او مثالهای زیاد ارائه کرد که چگونه علوم معاصر از انکشاف علوم توسط مسلمانها در قرون وسطی بهره مند شده است و اکنون زمان آن رسیده که کشورهای اسلامی از علوم و اختراعات اروپائی استفاده نمایند. او معتقد بود که: برتری اروپائی ها در عصر حاضر ناشی از پیشرفت آنها در زمینه های اقتصادی، علمی، تکنالوژیکی و فرهنگی است. افغانستان و سایر کشورهای اسلامی وقتی با آنها برابری میتوانند که جامعه را بشناسند، ساینس و تکنالوژی جدید را در آن بکار بگمارند و به انکشاف صنایع پردازند. طرزی تقلید کورکورانه اروپائی را نمی خواست و مثال جاپان را میداد که چگونه با حفظ ارزشهای ملی خود توانست از مزایای تکنالوژی اروپائی بهره مند شود.

طرزی با تأکید بر نقش برجسته زنان در دوران خلافت عباسی می گفت: زمانیکه تمام زنان و مردان اروپا بیسواد بودند، زنان مسلمان به حیث شاعر و هنرمند و حتی در مقامهای اداری کار میکردند. او در مورد اهمیت تعلیم و تحصیل زنان استدلال میکرد که: فقط زنان تعلیم یافته و منور میتوانند همسران و مادران خوب باشند و همین زنان استند که اطفال را که آینده متعلق به آنها است، بار می آورند. طرزی به استناد حدیث مبارک که "زنان نیمه از پیکره مردان اند"، استدلال میکرد که بدون پیشرفت این نیمه اجتماع نمیتوان نیمه دیگر آنرا بطور کامل و سالم انکشاف داد. او می گفت که اسلام بر مبنای مساوات بین همه اعم از زن و مرد استوار است و میخواست بدینوسیله احساس خودآگاهی و اعتماد به نفس را به منظور تقویة تفکر معقول و "دفاع از خود" بین زنان کشور ایجاد نماید. به نظر او: این هدف وقتی برآورده می شود که زنان تعلیم یافته و آگاه شوند تا بتوانند برای فامیل، فرزندان و در نهایت برای جامعه عناصر مفید و فعال بار آیند. او حتی اصرار میکرد که نقش تعلیم و تربیه زنان اگر بالاتر از مردان نیست، به هیچ وجه کمتر از آنان نمی باشد. اینجاست که طرزی اولین مرد متفکر در نهضت زنان کشور بشمار میرود و بر لزوم کسب علم و دانش جدید برای زنان افغان تأکید و اصرار میکرد. نظریات او سرلوحه اساسی اقدامات رژیم امانی را در مورد زنان تشکیل میداد.

اینک به شرح مختصر اقدامات شاه امان الله غازی و ملکه ثریا پرداخته میشود که زیر نظر محمود طرزی هر دو را میتوان پیشتاز نهضت زنان، مدافع حقوق شان و بانی معارف برای طبقه انانث در کشور دانست. جای هزارتأسف است که دشمنان پیشرفت و ترقی افغانستان یعنی انگلیسها نگذاشتند افغانستان راه خود را بسوی ترقی و آرامش باز کند و به طرق مختلف سد راه شدند، چنانکه دست ویرانگر آنها از آستین خود ما دراز گردید و به تحریک آنها عناصر محافظه کار زیر عنوان دین به مقابله پرداختند علیه حقوق حقه زنان و بخصوص تعلیم و تربیه شان موانع ایجاد کردند.

د پانو شمیره: له 1 تر 6

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي ښي پاروالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیرو مخکي په څیر و لولئ

ملکه ثریا - خانم پیشتاز قرن در امور زنان افغان:

درفرہنگ کهن ما به «معلم» مقام «پدرمعنوی» را میدهند و این مقام شایسته همه کسانی است که در راه اعتلای علم و معارف به نحوی خدمت کرده و میراثی از خود بجا گذاشته اند که اخلاقی از آن فیض برده و راه آنها را نسل به نسل تعقیب نموده اند. اگر به گذشته ای نهضت زنان کشور و به تلاش زنان و دختران وطن در راه کسب علم و دانش در طی چند دهه اخیر نگاه مختصر اندازیم، درمی یابیم که این شمع فروزان با وجود نشیب و فراز های فراوان مرهون فدا کاری یک زن قهرمان کشور است که با شہامت و شجاعت زاید الوصف در پیچه علم و دانش را در یک محیط نامساعد و مملو از تاریکی های عنعنوی بار اول در تاریخ به روی زنان افغان گشود. این زن را به حق میتوان بانی نهضت زن در کشور و مادر معنوی همه زنان کشور دانست که از آنوقت تا امروز به مکتب رفته و دانش آموخته و نیز از فیض دانش راه خود را در سهمگیری فعال اجتماعی بیرون از منزل باز کرده اند. این زن نامدار کسی دیگر نیست، جز ملکه ثریا.

ملکه ثریا میان ۱۰۰ زن قدرتمند جهان برگزیده شد. مجله تایم گفته است که در سال های ۱۹۲۰ ملکه ثریا منحصیث پر قدرت ترین شخص در خاورمیانه و برای افکار مترقی اش مشهورترین زن در جهان بود. تصویر ایشان یک قرن بعد امروز با این همه شان و شوکت در تایم نشر گردیده است

TIME chose Queen Soraya as one of the 100 women who defined the last century. As the first Queen Consort of Afghanistan, she became one of the most powerful figures in the Middle East in the 1920s & was known throughout the world for her progressive ideas.

<https://ti.me/2vxZao>

عکس ملکه ثریا (عکس وسط) با زیورات رسمی که به هدف استفاده در محافل با خود به اروپا برده بود، میتوان با عکس تقلبی ملکه (عکس طرف راست) مقایسه کرد. (در افغانستان همچو جواهرات به سبک اروپائی قطعاً وجود نداشت و طوریکه در عکس وسط دیده میشود، زیورات سلطنتی تا آنوقت همه ساخت هند و به سبک شرقی بودند). عکس تقلبی ملکه ثریا هنگام سفر اروپا بوسیله دشمنان افغانستان مونتاژ شده و به هزارها کاپی آنرا در داخل کشور و ماورای سرحد و حتی در بین مسلمانان هندوستان از طریق زمین و هوا پخش کردند تا این روحیه را خلق نمایند که گویا ملکه در انتظار عامه بدون رعایت ستر و حجاب ظاهر شده است و بدینوسیله آتش قیام و آشوب را شعله ور سازند. مردم عوام که در آن زمان نه ملکه را دیده بودند و نه از تخنیک تقلب در عکس آگاهی داشتند، با دیدن این وضع باور کردند که موضوع واقعیت دارد. این دسیسه بر سرعت تا آنجا پیش رفت که حتی بعضی حلقات حکم تکفیر ملکه را صادر کردند. ناگفته نماند که در این سالها عکس تقلبی ملکه ثریا در رسانه های داخلی و خارجی به حیث گویا عکس رسمی او به نشر میرسد. (برای شرح مزید دیده شود: مقاله از این قلم: "عکس تقلبی و تبلیغاتی ملکه ثریا..."، افغان جرمن آنلاین، 12 اگست 2019)

ملکه ثریا سومین دختر علامه محمود طرزی است که در سال 1276 ش (1897) در صالحیه دمشق (شام) پا بعرضه وجود گذاشت و به سن شش سالگی در سال 1281 ش (1907) به معیت فامیل خود به افغانستان آمد. از آنجا که علیا حضرت مادرشاه امان الله غازی با مادر محمود طرزی قرابت قومی داشت و طرزی نیز یک شخصیت

د پانیو شمیره: له 2 تر 6

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي ښي پاوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرولو مخکي په څیر و لولئ

بزرگوار بود، بزودی فضای روابط خانوادگی بین آنها گرمتر شد و در نهایت به ازدواج دو شهزاده با دو دختر طرزی انجامید. شهزاده امان الله (عین الدوله) به خواهش خود و موافقه والدین به سن 23 سالگی از ثریا طرزی (17 ساله) طلب ازدواج کرد و عروسی شان بتاريخ 19 عقرب 1293 ش در قصر شهر آراء در کابل برگزار شد. ثریا نخست به «شهزاده خانم» و بعد از رسیدن شوهر به مقام سلطنت (1297 ش) به «شاه خانم» و درلویه جرگه 1307 رسماً ملقب به «ملکه ثریا» گردید. حاصل ازدواج ملکه با شاه امان الله دو پسر و جمعاً هفت دختر بود که همه با پدر و مادر بعد از سقوط سلطنت به ایتالیا مهاجر شدند و همه در آنجا ازدواج کردند. ملکه ثریا در ماه ثور 1348 ش به عمر 72 سالگی در روم وفات کرد و جنازه این علمبردار نهضت زنان به افغانستان انتقال یافت و در جلال آباد در جوار همسرش خاک سپرده شد.

ملکه ثریا از بدو طفولیت در دامان پرورش پدر و مادر (اسما رسمیه که از اهل شام بود و در کابل به بی بی شامی شهرت داشت) تربیت یافت و زن سخنور، مردم دوست، با شهامت، دراک و متین و باوقار بار آمد که این خصلت ها را در طول سلطنت شوهر و بعداً در ایام مهاجرت با صبر و قناعت به اثبات رسانید. او خودش شیفته تر از شوهر، عاشق تجدد و نوآوریها بود، مخصوصاً وضع زنان افغانستان که زیر بار چادری و در حصار خانه ها، بدون دسترسی به علم و دانش اسیر اراده مردان خود بودند، او را بیش از هر چیز دیگر رنج میداد. افکار میهن دوستانه و تجددگرایانه پدر، رهنمای بزرگ او در مبارزه علیه قیمومیت زن در افغانستان بود که سجایای نیکو و میراث

بربار این زن قهرمان برای نسل های بعدی را نمیتوان در این مختصر گنجانید، ولی در اینجا از ذکر مختصر کارنامه های او در ساحه معارف زنان کشور بسنده میکنم:

مکتب مستورات – اولین گهواره تعلیم برای زنان کشور:

شاه و ملکه هر دو بر تعلیم تربیه نسوان جداً تاکید داشتند و آنرا در صدر پروگرام های اصلاحی خویش قرار دادند. وقتی در سال 1298 ش اداره "نظارت معارف" تشکیل گردید که بعداً "وزارت معارف" نامیده شد، انجمنی بنام "انجمن معارف" که در آن 19 نفر از شخصیت های سرشناس و دانشمند آن عصر اشتراک داشتند، برنامه عمومی انکشاف معارف را طرح نمودند. طوریکه قبلاً به تفصیل ذکر شد، این برنامه مشتمل بر 11 پیشنهاد بود که همه مورد تائید شاه امان الله غازی قرار گرفت. در فقره ششم این پیشنهادها یکی از مهمترین اقدام در مورد "تأسیس مکاتب نسوان در شهر کابل" بود. به تاسی از این فقره پروگرام درسی نسوان توسط "انجمن علمیه" زیر نظر ملکه ثریا "در آنوقت ملقب به شاه خانم" روی دست گرفته شد که در ختم همان سال با تأسیس اولین مکتب نسوان در افغانستان بنام "مکتب مستورات" دروازه تحصیل در یک مکتب رسمی بار اول در تاریخ کشور به روی طبقه انانث افغان باز گردید.

مکتب مستورات بتاريخ 20 جدی 1299 ش (10 جنوری 1921م) با مراسم خاص توسط ملکه ثریا افتتاح شد و ملکه در یک بیانیه کوتاه حین افتتاح مکتب فرمود: «الحمد لله برای ما زنان الیوم یک یوم نهایت خوب است که به سایه اعلیحضرت غازی ما مکتب دختران را افتتاح می کنیم. امید است که ولاد وطن ما ازین مکتب فایده یاب شده جهت دین و دولت و ملت خود حتی الوسع خدمت نمایند و به همه حاضرین عصمت مآبان معلوم است که فرضیت علم به مرد و زن یکسان لازم است و این فضیلت مکتب که جهت ما زنان عاید شده از توجهات معارف خواهی اعلیحضرت جوان غازی ما و همت و کوشش جناب ناظر معارف ما [در آنوقت محمد سلیمان خان بود] است. اول دعای حیات اعلیحضرت علم جوی خود را نموده، عزت و نیکنامی جناب ناظر معارف خود را از خدای بزرگ نیاز میکنم.» (وکیلی پوپلزائی: "سلطنت شاه امان الله"، جلد اول، صفحه 320)

د پانو شمیره: له 3 تر 6

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلیکني د ليکنيزي ښي پاوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په ځير و لولئ

در باره اداره امور مکتب باید گفت که: مکتب توسط زنان خانواده شاهی اداره میشد؛ ملکه ثریا باحمایت معنوی شوهر و والدین خود بعنوان "مفتشه" از امور مکتب و ارسای می نمود؛ مادرش "اسمارسمیه - خانم محمودطرزی" مدیره مکتب و خواهرملکه (خیریه خانم معین السلطنه) به حیث معاونه ایفای وظیفه میکرد. مکتب مستورات بیرون قصرشاهی درناحیه "شهرآراء" درخانه علی احمدخان "بعداً والی" واقع بود که بیشترشاگردان آنرا درسال اول (درحدود 50 نفر) دختران خاندان شاهی تشکیل می دادند.

(دراین فوتو 24 نفر از شاگردان مکتب مستورات درسال 1923 دیده میشوند. اینها خواهران ناسکه برادرزاده ها وعموها و دختر شاه امان الله غازی بودند.)

درمدت کوتاه شاگردان مکتب چنان افزایش کرد که درپنج صنف ابتدائی تقسیم شدند و مکتب نیزبه یک عمارت بزرگتردرقلب شهرمسمی به "ده افغانان" در نزدیک محل مشهور به (حوض مرغابی ها) و دریک عمارت بزرگ بنام (گلستان سرای) که ازطرف (بویوجان) ملکه امیر عبدالرحمن خان به مکتب اهداء شده بود، انتقال یافت. معلمه های

اولی این مکتب آنعده خانم های بودند که درخانه سواد خواندن ونوشتن را آموخته وقدری از علوم دینی وادبی آگاهی داشتند. درهمین وقت هیئت اداری مکتب مشتمل بردوخانم ازعموزاده های ملکه بنامهای بلقیس و روح افزا یکی به حیث مدیره و دیگری به حیث کاتبه (منشیه) وهمچنان یکی از زوجهای امیرشهید فیروزه ملقب به "بدرالسراری" به حیث میصره جدیداً مقررگردیدند. خانم می سکینازی (فرانسوی) در رساله کوچک تحقیقاتی خود زیرعنوان "زنان افغان- تعلیم وفعالیت های اجتماعی درعصرامانی (1919-1929)" اسمای نخستین معلمان داخلی وخارجی این مکتب را ذکرکرده و آنها را "پیشتازان گمنام تعلیم وتربیبت نسوان درافغانستان" لقب داده که بخاطر قدردانی ازاین مریبان پیشتاز نسوان به به ذکر اسمای شان ذیلاً پرداخته میشود:

- مریم (صبیه عبدالباقی خان اهل سرخاب میمنه) معلمه دری و تاریخ (سابق معلمه حرم شاهی).
 - حمیرا (صبیه پروفیسور غلام محمد خان میمنگی رسام شهیرکشور).
 - امنته الرسول (والده میر غلام حضرت شایق جمال) معلمه دری.
 - فاطمه معلمه دری.
 - خدیجه (دختر عموی ملکه) معلمه خیاطی وموسیقی.
 - عایشه ملقب به بی بی خوری معلمه قرآن مجید ودنیات.
 - بی بی خاجو وی بی کومعلمه های آشپزی.
 - معلمین مرد که درمکتب نسوان تدریس میکردند، عبارت بودنداز:
 - پروفیسور غلام محمد میمنگی رسام.
 - صوفی عبدالحق بیتاب (بعداً ملک الشعرا).
 - قاری عبدالله (بعداً ملک الشعرا)
 - فیض محمد زکریا (بعداً وزیر معارف و وزیر خارجه).
 - سیدجمال الدین (هندی) معلم ریاضی.
 - محمد عزیز "نادر" معلم ریاضی.
- از جمله معلمان خارجی:

د پانو شمیره: له 4 تر 6

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلیکنی د لیکنیزی ښی پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرولو مخکې په څیر و لولئ

--- عادلہ حیدر (از ترکیه همسریکی از صاحب منصبان اردو)،
--- خانم ایفان (از جرمنی همسرمدیرمکتب جدید "امانی" معلمه آشپزی و تدبیرمنزل)،
--- خانم الف خان(؟)،

--- خانم کولین (سویسی) معلمه دربار و یک تعداد خانم های هندی که همسران مهاجران هندی مقیم کابل بودند.

در اینجا قابل ذکر است که گاه گاه شاه امان الله غازی نیز به مکتب رفته و به تدریس دری می پرداخت و اصول خود را بنام "اصول غازی" برای تدریس دری استفاده می کرد.

مکتب مستورات تا ختم دوره سلطنت شاه امان الله خان بروی دختران بازبود، البته به استثنای چند ماه در سال 1924 که بنا بر شورش علیه اصلاحات بخصوص در برابر نهضت تعلیم نسوان درخواست برپاشد، مکتب مسدود گردید که شرح مختصر آن بعداً می آید. سه ماه بعد دوباره دختران در جاده های شهر دیده شدند که به مکتب می رفتند، اما این بار مکتب در داخل قصرشاهی ونخست به حیث مکتب خانگی و بعداً بصورت رسمی فعال گردید. از سال 1926 مکتب مستورات از ابتدائیه به متوسطه (رشدیه) ارتقا کرد و تعداد شاگردان نیز در آن سال بالغ به 300 نفر شد و در سال 1928 تعداد به 800 شاگرد افزایش یافت. (مادر نویسنده در همین مکتب تاصنف سوم ابتدائیه درس خوانده و خاطرات کم و بیش خود را از مکتب تازمان بسته شدن آن در اواخر سال 1928 برایم بیان داشته است).

در آغاز فقط دختران خاندان شاهی و فامیل های اشرافی کابل امتیاز رفتن به مکتب را داشتند، ولی دیری نگذشت که به اثر تقاضای مردم مکتب جدید نسوان افتتاح شد و مردم عامه نیز در آن راه یافتند. مکتب (عصمت) دومین مکتب نسوان بود که بتاريخ 31 حمل 1300 ش (19 اپریل 1921) در کابل گشایش یافت و بعداً به لیسه "ملالی" مسمی گردید و همچنان مکتب دیگری در ناحیه چنداول بنام مکتب "سه دکان" وجود داشت که سر معلم آن خانمی بنام رابعه صبیبه منشی نذیر هندی بود. (اسکینازی، می: "زنان افغان - تعلیم و فعالیت های اجتماعی در عصر امانی 1919 - 1929"، مترجم: رقیه (ابوبکر) حبیب، چاپ اول، لیموژ - فرانسه، 1998، صفحه 47)

در یک اعلامیه شاهی به امضای ملکه ثریا که اصل آن در آرشیف ملی افغانستان تحت شماره 197، 37 درج است، در یک قسمت مقدمه آن مبنی بر لزوم "منطقی و قانونی" تحصیل زنان چنین آمده است: «بدون کسب تعلیم و تربیت مناسب برای زنان، ناممکن است تا یک مادر چنین یک مسئولیت مهم را در تربیت اطفال انجام دهد. زنها مؤظف اند نسل های آینده را تربیت نمایند که این خود یکی از مهمترین مسئولیت های زندگی بشمار میرود. وقتی ما زنان را از تعلیم و تربیت محروم کنیم، در واقع نیمی از وجود خود را ناتوان نموده وسیله مهیشت خود را بدست خود از بین برده ایم.»

در اعلامیه تذکر رفته است که: در پاسخ به یک ضرورت عاجل، سال گذشته دو مکتب دخترانه یکی مکتب مستورات در سرای علیا و دیگری مکتب "عصمت" در قلعه باقرخان کابل تاسیس شدند که اولی کمی دورتر از شهر و دومی کوچک بود، لذا تصمیم گرفته شد تا هر دو مکتب یکجا شده در گلستان سرای جابجا شوند که اتاق های فراوان برای بیش از 800 شاگرد دارد. بدن ترتیب متعلمه ها میتوانند در یک محل درس خوانده و از لباس، غذا، چادر و کتاب که از طرف دولت تهیه میگردد، بصورت مساوی استفاده نمایند. یک عده معلمان داخلی و خارجی به آنها در ساحت اقتصاد خانواده، تربیت طفل، خیاطی، بافت و آشپزی درس میدهند. این مکاتب برای تدریس دختران بین سنین هشت تا ده اختصاص دارند و برای خانم های بزرگتر مکاتب مسلکی جهت تعلیم آنها در رشته آشپزی، خیاطی و ساختن گلهای مصنوعی تاسیس شده است. هدف این مکاتب رهایی زنان از وابستگی اقتصادی شوهران شان و کمک به اقتصاد فامیل می باشد. در سال 1301 شاگردان نمبر اول، دوم و سوم این مکاتب موفق به دریافت جوایز 1000 روپیه، 700 روپیه و 400 روپیه خواهند شد که البته اول نمبر عمومی جایزه 1500 روپیه را دریافت خواهد کرد. مکتب مسلکی "صنایع انائیه" نیز در گلستان سرای به فعالیت شروع خواهد کرد.... معلمین با معاش لازم استخدام میشوند.... هدف این اعلامیه اطلاع به کسانی است که خواهان شمول در مکتب مستورات و یا مکتب صنایع انائیه باشند و همچنان کسانی که خواهند به حیث معلم در آنجا ایفای وظیفه کنند، درخواست های خود را بامختصر سوانح به مدیره مکتب مستورات بسپارند. در این مرحله شاگردان به چند صنف به اساس سویه شان تقسیم خواهند شد. اعلامیه از طرف ناظر مکاتب زنان، ملکه ثریا "شاه خانم" نشر و مهور شده است. (نویده، سنزل: "واکنش های مذهبی و تحولات اجتماعی در افغانستان 1919 - 1929"، مترجم: محمد نعیم مجددی، هرات، 1388 ش، ضمیمه سوم، صفحه 280 - 282)

د پانو شمیره: له 5 تر 6

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي ښي پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په څیر و لولئ

"ارشادالنسوان":

بعد از حصول استقلال هدف عمده دولت امانی تنویراذهان عامه از طریق تعلیم و تربیه نسل جوان و فعالیت های فرهنگی و اطلاعاتی از جمله انتشار بیش از 23 جریده و اخبار بود تا مردم را از رویداد های خارجی و داخلی آگاه سازد و شالوده یک نظام عصری را در جامعه پی ریزی کند. این حرکت را محمود طرزی بانشر "سراج الاخبار" در زمان سلطنت امیرحبيب الله خان آغاز کرد و در عصر امانی آن را با تلاش بیشتر ادامه داد. یکی از مسائل مهم که محمود طرزی در سراج الاخبار بر آن اکیدا توصیه میکرد، همانا "ضرورت پیشرفت زنان" در کشور بود که طی مقالات متعدد مطرح بحث ساخت. موصوف در یکی از نوشته های خود تحت عنوان نقش زن در عائله چیست به صراحت بیان کرد که زن اصل و اساس و خمیرمایه عائله است و تا زمانکه آنها تعلیم یافته نشوند، ترقی و پیشرفت ناممکن است" (سراج الاخبار شماره 23 مورخ سنبله 1291) نشر مطالب انتقادی بوضع زندگی زنان موجب مشاجرات قلمی فراوان بین یک عده علمای دینی و طرزی میگردد که همه در سراج الاخبار منعکس می شدند.

(روان فرهادی صفحات 494 تا 506)

در عصر امانی جریده هفتگی "ارشادالنسوان" در 27 حوت 1299 (17 مارچ 1921) به نشر آغاز کرد که اولین نشریه اختصاصی برای نسوان کشور محسوب میشود. این جریده به مدیریت اسمارسمیه معروف به "بی بی شامی" همسر محمود طرزی و معاونیت روح افزا (دختر محمد زمان خان "خازن الکتب" خواهر حبيب الله طرزی) نشر می شد و مطالب آن بطور عموم شامل اخبار مربوطه به امور نسوان از جمله میله ها و سرگرمی های اجتماعی زنان انوقت بود که قسمت زیاد آنرا نوشته های انتقادی بوضع زنان در کشور تشکیل میداد، طور مثال جریده بر وضع اسارت بارزنان انتقاد داشت و بر علیه خرید و فروش زنان مبارزه میکرد و می کوشید با توضیح حقوق زنان در پرتو اسلام، آنها را از تحکم ارزش های عنعنوی مردسالاری که در جامعه افغانی جدا حاکم بود، رها سازد. واضح است که در انوقت جر و بحث روی این مسائل با عکس العمل های فراوان علمای متعصب دینی مواجه می شد و موجب برخوردها می گردید. برخی به این عقیده بودند که مطالب عمده و مهم این نشریه را شخص محمود طرزی می نوشت و آنرا بنام دیگران به نشر می سپرد.

"شفاخانه مستورات":

از اواخر قرن 19 بدانسو طبابت عصری در افغانستان قدم بقدم رایج شد. نخست این امتیاز تنها برای امراء کشور با استخدام یک یا چند داکتر خارجی (نخست از هند و بعد از ترکیه) منحصر بود و بیشتر شامل حال مردان و اطفال می شد و زنان بطورکل از آن محروم بودند. در جنوری 1924 برای اولین بار در کشور شفاخانه مخصوص نسوان تاسیس گردید که در آن دو نفر داکتر زن و دو قابله - یکی جرمنی و دیگری ایتالیوی و نهیز یک داکتر نسائی ایتالیوی بنام داکتر ریجنولی بکار آغاز کردند.

البته رسیدگی به امور ولادت ها قبلاً همیشه در منزل و به کمک زنان باتجربه محلی بنام "دایه" صورت میگرفت و توأم با خطرات بسیار برای نوزاد و مادران بود. عمارت شفاخانه متعلق به أخت السراج (عمه شاه امان الله) واقع قلعه باقرخان بود که نخست امور آن توسط سراج البنات (خواهرشاه) و بعداً أخت السراج و سردار بیگم یکی از عمو زاده های او اداره می شد. این شفاخانه تاریخی تا امروز بشکل انکشاف یافته آن هنوز هم در همان محل فعال است. (اسکینازی، می: "زنان افغان...، صفحه 8)

(ادامه دارد)

د پانوی شمیره: له 6 تر 6

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له راپرلو مخکې په څیر و لولئ